

KENTSEL YOKSULLUĞUN ÇÖZÜMÜNDE KAMU-SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İŞBİRLİĞİ: ADIYAMAN ÖRNEĞİ*

Adem CEREN**

Süleyman ÇELİK***

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, kentsel yoksullukla mücadelede kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmakta olan sosyal yardımların etkinliğinin tartışılmasıdır. Bu çalışma, daha önceki çalışmalardan farklı olarak kentsel yoksulluk sorununun büyük kentlerin dışında nasıl yaşandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bundan hareketle Türkiye'nin geri kalmış illerinden biri olan Adiyaman ili inceleme konusu yapılmıştır. Çalışma, kentsel yoksulluğu ortaya çıkaran nedenleri ve bu nedenlerin ortadan kaldırılması için yapılması gereken faaliyetleri tartışmaktadır. Beş ana bölümü içeren çalışmanın ana gövdesini Adiyaman ilinde gerçekleştirilen bir alan araştırması oluşturmaktadır. Adiyaman kent merkezinde 513 hane halkı reisi ile yüz yüze görüşmelerle elde edilen anket sonuçları çalışmanın bulgularını ortaya koymuştur. Sonuçlar göstermiştir ki yoksulluk birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkan bir olgudur. Eğitim, işsizlik, meslek sahibi olmama, sosyal ve kültürel çevre, kadın ve aile sorunları yoksulluğu ortaya çıkaran temel sorunlardır. Bulgular bu sorunların kalıcı olarak çözümü için kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin ortak hareket etmesinin hem kısa, hem de uzun vadede gerekli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel yoksulluk, Adiyaman'da kentsel yoksulluk, kamu-sivil ortaklığı.

* Bu çalışmada, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 17.01.2013 tarihinde yüksek lisans tezi olarak kabul edilen "Kentsel Yoksullukla Mücadelede Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları'nın Rolü: Adiyaman Kent Yoksulları Üzerinde Bir Alan Araştırması" başlıklı eserden faydalanılmıştır.

** Arş. Gör. Adiyaman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, aceren@adiyaman.edu.tr

*** Doç. Dr. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s.celik@gazi.edu.tr

PUBLIC-NONPROFIT PARTNERSHIP FOR SOLVING URBAN POVERTY: ADIYAMAN CITY EXAMPLE

Abstract

The main purpose of this study is to discuss the efficiency of social assistances provided by public and non-profit organizations in fight against urban poverty. This study aims to provide information about how urban poverty takes place in cities other than metropolitan ones. In this regard, the city of Adıyaman, one of the under-developed cities, was chosen for the analysis. The study discusses the reasons of urban poverty and the actions need to be taken to eliminate these reasons. The study consists of five sections, one of which is the main body of the study that is based on a field survey-research conducted in Adıyaman. The face to face survey with 513 heads of households in the center town of Adıyaman reveals the data. The analysis of data shows that there are some main causes for urban poverty such as education, unemployment, workers without a profession (layman problems), social and cultural environment, women and family issues. The findings suggest that the partnership between public and non-profit organizations is necessary, not only in the short-term but also in the long-term, for permanent solutions of the problems.

Keywords: *Urban poverty, urban poverty in Adıyaman, public-non-profit partnership.*

1. GİRİŞ

Yoksulluk, dün olduğu gibi günümüzde de çözülmesi gereken büyük bir sorun olarak durmaktadır. Daha çok ekonomik nedenlerle, bir gelir yetersizliği olarak açıklana gelen yoksulluk, günümüzde insani bir sorun olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk olgusunun insani boyutta ele alınması, insanların karınlarını doyurmanın ötesinde, geleceğe yönelik kaygılarını ortadan kaldıracak beslenme, barınma, güvenlik, eğitim, sağlık vb. sosyal ve ekonomik sorunlarının aşılmasına katkı sağlamaktadır.

Geçmiş yıllarla mukayese edildiğinde zengin bir dönemi yaşamakta olan dünyamızda, yoksulluğu artan ve derinleşen bir kesimin varlığı da bir gerçektir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) 2010 yılı verilerine göre, dünya genelinde 925 milyon insan (dünya nüfusun yaklaşık %13,2'si) beslenme yetersizliğiyle karşı karşıya bulunmaktadır. FAO bu durumu üç nedene bağlamaktadır: Bunlardan ilki, gerek hükümetler gerekse uluslararası organizasyonlar tarafından yoksul insanlara yönelik tarımın ihmal edilmesi; ikincisi, mevcut ekonomik krizler; üçüncüsü ise, gıda fiyatlarındaki artış ve buna bağlı olarak beslenme yetersizliği çeken insanların zaten ulaşamadığı gıdalara hiç ulaşamamasıdır.

Birleşmiş Milletler Habitat verilerine göre (UN-Habitat, 2003: 25) 2001 yılında çoğunlukla gelişmekte olan bölgelerde ortaya çıkan gecekondularda yaşayan 924 milyon insan, dünya kentli nüfusunun %31,6'sını oluşturmaktadır. Gelişmekte olan bölgelere bakıldığında, Güney Afrika'da %71,9, Kuzey Afrika'da %28,2, Güney Orta Asya'da %58,0, Doğu Asya'da %36,4, Batı Asya'da %33,1, Latin Amerika ve Karayipler'de %31,9 ve Güneydoğu Asya'da %28 oranlarında gecekondulu kentsel nüfus bulunmaktadır.

Türkiye'de, 1950'lerde başlayan sosyo-ekonomik değişim, kırsal bölgelerdeki nüfusu kent merkezlerine doğru taşımıştır. Artan nüfus ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme, çok sayıda sorunu da beraberinde getirmiştir. 1980'lerden sonra gündeme gelen kentsel yoksulluk kavramı da bunlardan biridir. Kentsel yoksulları genel olarak, gündelik ve düşük ücretli, genellikle de ağır sanayide çalışan, kentin çevresi veya kent merkezine yakın alanlarda ikamet eden kimseler oluşturmaktadır.

Yoksulluğu çözme noktasında, Türkiye'de yoksullukla mücadelenin aktörleri arasında merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları (STK) önemli yer tutmaktadır. Bu çalışmada, genelde yoksulluğun özelde ise kentsel

yoksulluğun azaltılmasında kamu kuruluşları ile STK'ların işbirliğinin önemi üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda Adıyaman ili özelinde yaşanan yoksullukla mücadelede, kamu kuruluşları ve STK'ların gerçekleştirdiği faaliyetler incelenecek ve kentsel yoksulluğun azaltılabilmesi konusunda öneriler sunulacaktır.

1.1. Kentsel Yoksulluk

Kentler, iktisadi, siyasi, demografik ya da sosyolojik olmak üzere çeşitli ölçütlere göre tanımlanmaktadır. Örneğin Devlet İstatistik Enstitüsü yayınlarında, kent ve köy ayrımını yönetsel örgüt sınırları ölçütüne göre yapılmış olup, il ve ilçe nüfusunu kentsel nüfus olarak sayılmıştır. Öte yandan başka bazı tanımlarda, nüfus ölçütüne dayanılmakta, belli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşmelere kent, diğerlerine köy adı verilmektedir (Keleş, 2006:108).

Hem 442 sayılı Köy Kanunu'nda hem de 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yerleşim birimleri arasında nüfus ilkesine göre bir ayırım yapıldığı görülmektedir. Örneğin, Köy Kanunu'nun 1'inci maddesinde "Nüfusu iki binden aşağı yurtlar köy; nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlar kasaba; yirmi binden çok nüfuslu olanlar da şehir" olarak nitelendirilirken; Belediye Kanunu'nun 4'üncü maddesine göre ise "Nüfusu beş bin ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir" demek suretiyle nüfus kriterine göre geliştirilen kent tanımına yer verilmektedir.

Ekonomik açıdan kent ise, iktisadi yönden tarımdan çok sanayinin ve sanayi sonrası sektörlere bağımlı olunan yerler olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla kent kavramı, sanayileşmenin ve sanayileşme sonrası süreçlerin bir yansıması olarak görülecektir (Keleş 2006'dan aktaran Şahin, 2013: 3).

21. yüzyıl, birçok alanda olduğu gibi kentleşme ve sanayileşme alanlarında hızlı bir değişim getirmiştir. Kırsal mekânlardan kentlere doğru yaşanan göç olgusu, kentlerde insan yığınlarının ve yeni bir sorun alanı olarak yoksulluğun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ekonomik büyümenin motoru olan kentler; istihdam, eğitim, sağlık, güvenlik ve bilginin odak noktası haline gelmişken; kırsal bölgelerin sınırlı altyapı gelişimi, hizmetlerin yetersizliği ve geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi konusunda sınırlı fırsatlar kırsaldan kente göçün nedenleri haline gelmiştir. Fırsatlar ve kolaylıklardaki bu eksiklik, gelişmekte olan ülkelerin kent merkezlerine kitle halinde nüfus akışına neden olmuştur. Bu hızlı kentleşmenin düzenlenmesindeki başarısızlık, artan sosyo ekonomik eşitsizlikler, düşen yaşam kalitesi, kent yoksullarının marjinalleşmesi, kent çevresinin ve ekolojisinin bozulması gibi sonuçlar doğurmuştur. Kırsal alanlardan gelen yoksul göçmenler ve kentlerin resmi veya planlanmış alanlarında bir yer temin edemeyenler, düzgün bir yaşamı temin için gereken imkânları yetersiz, afetlere karşı hassas bölgelerde yerleşik kötü konut koşullarında yaşamaya zorlanmışlardır (Shrestha, 2011: 580).

Kentsel yoksulluk konusundaki çalışmalar daha ilk aşamada, temel tanımlar ve kavramlar konusunda bile sorunlarla karşılaşmaktadır. Kentsel yoksulluk, yoksulluğun özgün bir boyutu mudur, yoksa yalnızca kentsel alanlarda yaşayan yoksulluğa mı referans etmektedir? Eğer özgün bir yoksulluk biçimi ise onu genel anlamdaki yoksulluktan veya kırsal yoksulluktan ayıran temel özellikler nelerdir? Bu ve benzeri sorular geniş literatür çalışmalarına rağmen hala net olarak yanıtlanmamış sorulardır (Erkan, 2009: 424).

UN-HABITAT (2003: 29) kentsel yoksulluğu daha çok hanelerin geliri açısından tanımlamaktadır. Hanelerin düşük gelir elde etmesini, onların yoksulluk sınırının altında kalmasının nedeni olarak görmüştür. Bunun yanında, eğitimsizlik, sağlık koşulları, bireysel yeteneksizlik gibi insan sermayesinin yetersiz olmasını,

dışlanma ve düşük mali sermayenin olmayışı gibi durumları da yoksulluğu tanımlamada referans olarak görmüştür.

Kentsel yoksulluk konusunda bir diğer sorun, kavramın içeriği ve kapsamının genişliğinin ne olacağıdır. Çünkü kavram genişledikçe buna bağlı olarak tanımlar, nedenler, ölçüm yöntemleri vb. zorlaşmaktadır. Kentler, kentlerde yaşayanların toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu ve geçimlerini sağlama gibi yönlerden kırsal alanlardan farklılık göstermektedir.

Kentsel yoksulluk, gelişmiş ülkelerde kentlerin bir parçası olarak tanımlanmış ve kendi içinde devingen bir yapısı olan “slum” olarak adlandırılmıştır. Ülkemizin de içinde bulunduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise kentsel yoksulluk hızlı ve plansız kentleşmenin bir sonucu olarak kırdan göç eden nüfusun neden olduğu bir olgu olarak tanımlanmıştır (Gümüş, 2005: 17). Çeşitli nedenlerle ki bunların başında tarım alanlarının miras yoluyla parçalanarak geçimi sağlamaya yetmemesi, eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerinin köylerde yetersiz olması, sanayi ve buna bağlı olarak iş imkânlarının kentleri cazip hale getirmesi sonucu göç eden bu nüfus, kentlerde düzensiz işlerde niteliksiz işgücü olarak çalışmaya başlamıştır. Kent çevrelerinde hızla genişleyen kaçak yapılarda yaşayan bu insanların kendilerini toplumla bütünleştirememeleri, kendi içine kapanık ekonomik yoksulluğun yanında kültürel bir yoksulluğu da oluşturmuştur (Gümüş, 2005: 17).

Bir kentin sunduğu hak ve olanaklara o kent halkının ulaşım ulaşılamaması kent yoksulluğu düzeyini ortaya çıkarmaktadır. Sorunun nedenleri arasında, ilk başta ekonomik yetersizlikler gelmekte, bunun da gerçek nedeni çoğu kez politik istikrarsızlıklar olmaktadır. Eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, sosyal olanaklardan yararlanma gibi temel gereksinimlerin karşılanamaması gibi nesnel ölçütlerin dışında toplumsal olarak da kent yaşamına katılmayan kişi tam anlamıyla artık bir kent yoksuludur ve bu oran kentli nüfusun büyük bir yüzdesini

oluşturmaktadır (Sipahi, 2005: 37). Kentsel yoksulluk beraberinde daha büyük sosyal sorunlar da getirmektedir. Kentsel uyumsuzluk, gecekondulaşma, sosyal marjinalite, sağlıksız çevre, işsizlik, kayıt dışı istihdamda artış, kentsel şiddet, sokak çocuklarında artış ve kadın sorunları kentsel yoksulluğun beslediği önemli sorunlardır (Torlak ve Yavuzçehre, 2008: 25-26).

Kentsel yoksulluk küreselleşme ile beraber uluslararası bir boyut kazanmıştır. Küreselleşme ve uluslararası işbölümüyle eşitsizlikler, hem dünya ölçeğinde hem de bölgeler ve kentler arasında giderek derinleşmiştir. Artık metropollerin, çok uluslu kentlerin ortalarında üçüncü dünyalar kurulmuştur. Ulusal ya da uluslararası göç, nüfus yapısını, kültürel ilişkileri, geleneksel bağları/bağlılıkları ve yerel/mahalli kimliklerin değişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Yeni kentli yoksulluk görüntüleri de, bu göçle birlikte yeniden oluşan kimlik matrisleri içerisinde yeni ve farklı görünüm almaktadır (Aytaç ve Akdemir, 2003: 52).

Yoksulluğun değişen yapısı özellikle II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından başlayan refah devleti uygulamaları sonucu belirginleşmiştir. Rowntree, 1950'de İngiltere'de gerçekleştirdiği bir alan çalışması sonucu, yoksulluğun artık sistem içinde yer alanların değil, bir şekilde sistem dışında kalanların sorunu olduğunu, sistem içinde çalışanların çok büyük bir grubu, yükselen reel ücretler ve hızla artan istihdam sayesinde yoksulluktan kurtulmaya başlarken, sistem dışında kalan tüm toplum kesimlerinin yoksulluğu yaşadığını tespit etmiştir (Sipahi, 2005: 39).

Yeni kentsel yoksulluk temel iki özelliğe sahiptir. Birincisi, artık kent yoksulu olarak adlandırılan nüfus, eskiye oranla büyük rakamlara ulaşmıştır. İkinci ve daha önemlisi ise kent yoksulluğu en gelişmiş ülkeler dâhil bütün dünyanın ortak sorunu haline gelmiştir. Bu anlamda yeni kentsel yoksulluk az gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkeleri de kapsayacak bir biçimde, sadece toplumsal kategori olarak yedek emek ordusunun parçası olan kent yoksulları kategorisinin değil,

son yıllarda görece olarak yoksullaşan daha geniş toplum kesimlerinin yaşam koşullarını anlatmak üzere kullanılmaktadır (Gümüş, 2005: 17-18).

1.2. Türkiye'de Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk dünya ülkelerinin olduğu gibi Türkiye'nin de önemli bir sorunudur. Artan nüfus, yeni iş imkânlarına sahip olma isteği, eğitim, sağlık, güvenlik gibi birçok nedenle 1950'ler ve sonraki dönemlerden itibaren kırsal alanlardan kent merkezlerine doğru göçler başlamıştır.

Türkiye kentlerindeki toplumsal yapı, Batı'dan farklı olarak, kısa zamanda köklü nüfus hareketlerinin yaşandığı, buna bağlı olarak da kent mekânında düzensiz gelişmeler şeklinde kendini gösteren değişim sonunda oluşmuştur. Üst gelir grubu ve orta gelir grubu klasik kentsel gelişim süreci sonucunda oluşan guruplar iken; alt gelir grubu hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak kır kökenli, enformel sektörlerde veya sanayide niteliksiz işgücü olarak çalışan kesimin büyük çoğunluğunu oluşturduğu bir gruptur (Gümüş, 2005: 19).

Kentsel yoksulluğun önemli bir sorun olarak ortaya çıkmasıyla beraber araştırmacılar da bu konuyla yakından ilgilenmeye başlamıştır. Özellikle 1980'li yılların sonundan itibaren bu konuyla ilgili araştırmalar literatürde geniş yer tutmaktadır. Konuyu gecekondulaşma perspektifinden inceleyen Ercan Tatlıdil'in *Kentleşme ve Gecekondulaşma* (1989); Mümtaz Peker, Engin Önen ve Bekir Balkız'ın *Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset* (1998) adlı araştırmalarının yanı sıra, kentleşme sonucunda ortaya çıkan yeni yapıların, kişilerin siyasal davranışlarına etkisini inceleyen Kemal Görmez'in *Kent ve Siyaset* (1997) adlı araştırması konuyu farklı açılardan inceleyen eserlerdir. Bunların yanı sıra Recep Dumanlı'nın *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları* (1996); Güzin Erdoğan'ın Türkiye geneli ve yedi coğrafi bölge ayırımında yoksulluk sınırlarını araştıran ve bu sınırların altında olan hane halkı sayısını belirlemeye çalışan Türkiye'de Bölge

Ayrımında Yoksulluk Sınırı Üzerine Bir Çalışma (1996) isimli çalışmaları konuyu kent halkının ekonomik durumu, hane halklarının gelir ve tüketim alışkanlıkları açısından inceleyen araştırmalardır.

Yine Nihat Erdoğan'ın Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi (1991) adlı çalışması ve Tevfik Erdem'in 2003 yılında yaptığı, Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma 'Ankara Kent Yoksulları' isimli çalışması konuya sosyolojik açıdan eğilen çalışmalardır.

2009 yılında Nail Yılmaz ve Yücel Bulut tarafından yapılan Kent Yoksulluğu ve Gecekondu isimli saha çalışması genel olarak İstanbul'un Başakşehir ilçesinin Güvercintepe Mahallesi ölçeğinde gecekondudaki toplumsal yapıyı ve yoksulluğu incelemektedir. 2011 yılında Necmi Erdoğan'ın editörlüğünde hazırlanan Yoksulluk Halleri Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri isimli derleme çalışmada milliyetçiliğin, dinseliliğin, kültürün, kadın olmanın yoksullukla ilişkisi ortaya konulmaktadır.

Daha yakın tarihli bir çalışma ise Abdullah Topçuoğlu, Duygu Alptekin ve Gamze Aksan tarafından 2014 yılında basılan Yoksulluk ve Kadın isimli çalışmadır. Bu çalışmada, yoksulluk tartışmalarında cinsiyetin yeri ele alınmakta, kadının sorumlulukları, toplumsal ve ailesel ilişkileri, mülkiyet, istihdam, eğitim gibi alanlarda kadınların erkeklerle eşitsiz bir konumda olduğu gibi birçok tartışmaya ve analize yer verilmektedir. Bahsi geçen bu çalışmalarda yoksulluk konusu, nedenleriyle ve sonuçlarıyla farklı açılardan ele alınmış; yoksulluğun kentleşmeyle, toplumsal cinsiyetle, siyasetle, sosyolojik sebeplerle vb. birçok konuyla olan ilişkisine değinilmiştir.

1950'li yıllar, Türkiye açısından birçok sosyal bilimci tarafından da ifade edilen önemli bir toplumsal dönüşümün yaşandığı bir dönem olarak ele alınmaktadır. Bu dönem, Türk siyasal hayatında tek parti döneminin son bulduğu ve çok partili

hayatın başlangıç yılları, ekonomik alanda geleneksel tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru yönelişin hızlandığı, çeşitli nedenlerle kentlere doğru hızlı göç hareketinin ortaya çıktığı yıllardır. Tüm bu değişimler toplumsal yapının yanında ekonomik ve kültürel alanda da köklü değişimleri beraberinde getirmiştir.

Genel olarak, 1950'li yıllardan ve özellikle de 1960'lı yıllardan sonra sanayileşme ile kırdan kente doğru olan göç hızlanmış, bu çerçevede kentleşme, gecekondulaşma ve kırsal yapının çözülmesi gibi toplumsal gelişmeler, Türkiye'nin toplumsal gelişim dinamiğini derinden etkilemiştir (Suğur, 1998: 157). Bütün bu gelişmelerin sonucunda kentlerin nüfusu hızla artmış, iskân ve konut sorunu kent yönetimlerinin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir.

I. Dünya Savaşı ve Ulusal Bağımsızlık Savaşı (Kurtuluş Savaşı) gibi savaşların ardından Cumhuriyet Dönemi'nde ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu sayımda (DİE, 2003: 27) 13.648.270 olan nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal alanlarda yaşıyordu. 1927 yılında şehirde yaşayan nüfusun oranı %24,2 iken; 1950 yılında %25, 2000 yılında %64, 9 ve 2011 yılında %76,8'e yükselmiştir. TÜİK 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 74.724.269 olan Türkiye nüfusunun, 57.385.706'sı kentlerde, 17.338.563'ü ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Kentlere doğru akan bu nüfus, toplumsal yapıda önemli değişikliklerin yanında kentlerde ve etrafında kümelenen, ekonomik gelirin yanında sosyal ve kültürel birçok hizmetten yoksun bir kesimi, kentsel yoksulları ortaya çıkarmıştır.

1.3. Türkiye'de Yoksulluk Oranları ve Milli Gelirin Paylaşımı

Milli gelirin paylaşımı (gelir dağılımı), bir ekonomide belirli bir dönemde oluşturulan gelirin kişiler, toplumsal gruplar ve üretim faktörleri arasında nasıl bölüştürüldüğünü ifade eden bir kavramdır (Bolayır, 2007:3). Yoksulluk üzerine yapılan çalışmalarda daha ziyade kişisel gelir dağılımı ölçütü kullanılmıştır. Kişisel

gelir dağılımı milli gelirin ülkedeki nüfusu oluşturan kişiler tarafından nasıl paylaşıldığını gösteren dağılımdır. Toplam milli gelir, ülkenin nüfusuna bölünerek elde edilen kişi başına düşen milli gelir, bu dağılıma ait bir ölçüttür. Buna bağlı bir başka ölçüt de ülke nüfusunu, en düşük gelirli gruptan en yüksek gelirli gruba doğru, beş eşit gruba ayırarak her gruba ait milli gelirin hesaplanmasıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik, en düşük gelirli %20 ile en yüksek gelirli %20'nin milli gelirden aldıkları paylar arasında farkın büyüklüğü ile ilgilidir (Kuştepelı ve Halaç, 2004: 147).

Türkiye 2001 yılında yaşadığı siyasal ve ekonomik krizden sonra 2002 yılından itibaren siyasal istikrarın oluşmasına paralel olarak ekonomik bakımdan da toparlanmaya başlamış bu da yoksulluğun azalmasına katkı sağlamıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi 2005 yılında yoksulluk oranı %20,5 iken bu oran 2009 yılında %18,1'e düşmektedir.

Tablo 1. Türkiye'nin 2005-2009 Yılları Arasındaki Yoksulluk Oranı (%)

Yıllar	2005	2006	2007	2008	2009
Yoksulluk Oranı (%)	20,5	17,8	17,8	17,1	18,1

Kaynak: <http://data.worldbank.org/country/turkey> (23.05.2012).

Fakat göreceli olarak azalan yoksulluğa rağmen halkın nerdeyse beşte biri yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Nüfusun çoğunluğunun kentte yaşadığını hesaba kattığımızda bu yoksul yığınların kentsel yoksullardan oluştuğunu söylemek yanlış olmaz. Ekonomik gelişmeye paralel olarak yoksulluğun azalmamasının sebebi gelir dağılımındaki eşitsizliğin devam etmesinde görülebilir.

Tablo 2. Türkiye’de Milli Gelirin %20’lik Gruplar Arasında Paylaşımı (2002-2008)

%20’lik Fert Grupları	Milli Gelirden Aldığı Pay (%)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
En Yüksek %20	48,9	49,3	48,2	48,3	46,3	45,4	45,1
2. %20	9,9	9,7	9,8	10,0	10,5	10,7	10,9
3. %20	14,5	14,4	14,8	14,9	15,5	15,7	15,9
4. %20	21,1	21,2	22,0	21,7	22,2	22,5	22,4
En Düşük %20	5,6	5,4	5,3	5,2	5,5	5,7	5,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: <http://data.worldbank.org/topic/poverty> (10.10.2012).

Tablo 2 incelendiğinde, 2002 yılında nüfusun en zengin %20’sinin milli gelirden aldığı pay, %48,9 gibi neredeyse ülke gelirinin yarısı kadardır. 2008 yılında bu oranda %3,8’lik bir azalma olmuştur. Nüfusun en yoksul %20’si, 2002 yılında toplam gelirin %5,6’sını paylaşırken aradan geçen altı yıl sonra, sadece %0,1’lik bir artışla 2008 yılında %5,7’lik bir geliri paylaşmaktadır. En zengin %20’nin gelirinde meydana gelen azalma diğer %20’lik fert gruplarının gelirinde bir artış olarak yansımaktadır.

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasına (2013) bakıldığında bu paylaşımın en yüksek %20 lehine arttığı görülmektedir. Buna göre 2012 ve 2013 yılında en yüksek %20’nin milli gelirden aldığı pay %46,6 olurken; en düşük %20’nin milli gelirden aldığı pay 2012 yılında %5,9, 2013 yılında %6,1 olarak gerçekleşmiştir. Yani 2013 yılı itibariyle en yüksek %20’lik grubun milli gelirden aldığı pay en düşük %20’lik gruba göre 7,7 olmuştur.

Kentsel yoksulluk konusunun giderek uluslararası camianın da gündemine girmesiyle beraber, kamu kurumları yoksullar üzerine eğilmeye başlamış ve yoksulluk konusu sosyolojiden iktisada, kamu yönetiminden hukuka birçok akademik çalışmaya kapı açmıştır. Türkiye örneğinde kentsel yoksulluk denilince akla daha çok İstanbul, Ankara, İzmir vb. büyükşehirlerde yaşanan yoksulluk

gelmekte, uygulamalı yoksulluk çalışmaları daha çok büyük kentlerde yapılmaktadır. Bu çalışma, önceki çalışmalardan farklı olarak kentsel yoksulluk sorununun büyük kentlerin dışında nasıl yaşandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu gerekçeden hareketle Türkiye'nin geri kalmış illerinden biri olan ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırlarında bulunan Adıyaman ili inceleme konusu yapılmıştır. Adıyaman, sosyal imkânların kısıtlı, ekonomik gelişmişlik düzeyin düşük olması gerçeğinden hareketle yoksulluğun en şiddetli yaşandığı kentlerden birisidir. Türkiye'deki genel eğilime paralel olarak kent nüfusunun hızla arttığı Adıyaman ilinde kentsel yoksulluk önemli bir sosyal sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Adıyaman ve benzer özellikte kentlerin de çalışmalara konu olması, buralarda yaşayan yoksulların sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerinin ortaya konması önem arz etmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışmanın Önemi, Amacı ve Varsayımları

Bu çalışma, Adıyaman özelindeki kentsel yoksulluğun boyutlarının resmedilmesine ek olarak, Adıyaman ilinde kentsel yoksulluk konusu üzerine yapılan ilk çalışma olması açısından da ayrı bir önem arz etmektedir. Bu çalışmanın temel amaçları birkaç başlık altında toplanabilir:

- Yoksulluğun genel belirleyicilerinin saptanması,
- Araştırma kapsamına giren ailelerin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerinin ortaya konulması,
- Kamu kurumları ve STK'ların yoksul hanelerin sorunlarına ne kadar cevap verebildiklerinin belirlenmesi,
- Kentsel yoksullukla mücadelede işbirliği başta olmak üzere daha etkin çalışabilirliği üzerine fikirler yürütülmesi.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışma, bazı temel varsayımları test etme hedefini gütmektedir:

- Yoksulluk kentlerde giderek derinleşen bir sorun haline gelmektedir.
- Kentsel yoksulları alt sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan insanlar oluşturmaktadır.
- Kentsel yoksulların kamu kurumlarından hizmet ve yardım beklentileri giderek artmaktadır.
- Kamu kurumları ve STK arasındaki işbirliği kentsel yoksulluk sorunun çözümünde çok önemli bir rol oynayabilir.

2.2. Alan Araştırmasının Yöntemi

Çalışmanın amaçları doğrultusunda Adıyaman'da kentsel yoksulların genel özellikleriyle birlikte kamu kurumları ve STK'ların yoksullukla mücadelede yeterlilik düzeylerinin, yapılan sosyal yardımların yansımalarının sorgulandığı alan araştırmasında nicel araştırma tekniği olarak anket uygulanmıştır. İlgili literatür taraması yapıldıktan sonra hazırlanan ve toplamda 513 kişiyle yüz yüze uygulanan çoktan seçmeli anket formlarıyla, yukarıda belirtilen araştırma varsayımları sınanmıştır.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Adıyaman'ın merkez mahallerinden olan; Bahçecik, Bahçelievler, Cumhuriyet, Fatih, İmamağa, Karapınar, Kayalık, Malazgirt, Mara, Mehmet Akif, Musalla, Siteler, Sümerevler, Varlık ve Yunus Emre mahallelerinde ikamet eden, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan hane halkları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi olmak üzere kamu kurumları ile Adıyaman'da

yoksullukla mücadelede öne çıkmış Adıyaman Deniz Feneri Derneği, Adıyaman İnsani Yardım Derneği, Adıyaman Rahmet Eli Derneği, Adıyaman Umut İşığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği olmak üzere STK'lardan çeşitli sosyal yardım alan/almakta olan hane halkları oluşturmaktadır. Örnekleme en iyi şekilde yansıtması bakımından Adıyaman'ın en yoksul mahallelerinden olan Varlık, Bahçecik başta olmak üzere, Mara, Musalla, Fatih, Malazgirt ve İmamağa mahalleleri üzerine daha fazla durulmuştur.

Çalışmanın amacına uygun olarak mutlak yoksulluk içinde yaşayan, yani yoksulluğu derin bir biçimde yaşayan, sabit bir geliri olmayan, çok kötü koşullar altında barınan, genellikle kalabalık hane halkına sahip ailelere ulaşılmıştır. İlgili birimlerden yardım alan/almakta olan yoksullar arasında seçici olmaya çalışılmış, 1. derecede yoksullarla görüşülerek "amaçlı örneklem" elde edilmeye çalışılmıştır.

İlgili birimlerden alınan veriler ve adres bilgileri doğrultusunda yoksullara ulaşmak başlı başına bir sorun iken, onlardan doğru yanıtlar alabilmek ayrı bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü almakta oldukları sosyal yardımın kesileceği endişesiyle bazı haneler başlangıçta cevap vermek istememiştir. Alan araştırması sırasında bazı hanelerin taşınmış olması ve kendilerine ulaşma imkânının olmaması, bazılarının mevsimlik işçi olarak çalışmak üzere başka şehirlere gitmesi gibi nedenlerden dolayı anket uygulaması zorlaşmıştır. Bunun yanında adres listesinde olmamakla birlikte yakın zamanda ilgili birimlerden yardım almış yoksul ailelerle de görüşülmek suretiyle anket uygulanmıştır.

Tablo 3 anketin uygulandığı 15 mahallenin erkek, kadın ve toplam nüfus bilgilerini içermektedir.

Tablo 3. Araştırmanın Evreni Olarak Seçilen Mahallelerin Nüfus Dağılımı*

Mahalle	Erkek	Kadın	Toplam
Bahçecik Mahallesi	1.806	1.708	3.514
Bahçelievler Mahallesi	6.964	6.939	13.903
Cumhuriyet Mahallesi	6.927	6.777	13.704
Fatih Mahallesi	5.107	4.976	10.083
İmamağa Mahallesi	5.296	5.175	10.471
Karapınar Mahallesi	4.532	4.459	8.991
Kayalık Mahallesi	4.374	4.267	8.641
Malazgirt Mahallesi	3.083	3.010	6.093
Mara Mahallesi	1.359	1.376	2.735
Mehmet Akif Mahallesi	3.211	3.221	6.432
Musalla Mahallesi	1.101	1.099	2.200
Siteler Mahallesi	5.452	5.342	10.794
Sümerevler Mahallesi	7.752	7.539	15.291
Varlık Mahallesi	2.990	1.581	4.571
Yunus Emre Mahallesi	2.179	2.148	4.327
Toplam	62.133	59.617	121.750

Kaynak: Adıyaman İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Nüfus Verileri. (2011).

* Mahalleler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Toplam 15 mahallede uygulanan anketin büyük çoğunluğunu (%77,3) Bahçecik Mahallesi %20,1 (103 kişi), İmamağa Mahallesi %10,7 (55 kişi), Mara Mahallesi %14,0 (72 kişi), Musalla Mahallesi %10,5 (54 kişi) ve Varlık Mahallesi %22,0 (113 kişi) oluşturmaktadır.

2.4. Veri Toplama

Çalışma verileri yoksullara uygulanan anketlerden elde edilmiştir. Uygulanan anketin yanı sıra, yoksullarla yapılan görüşmeler ve gözlemlerle de bilgi toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki kişilerin eğitim seviyelerinin düşük, hatta okuma-yazma bilmeme ihtimallerinin de yüksek olabileceği dikkate alınarak,

gerektiğinde ilgili açıklamalar yapılarak alınan cevaplar doldurulmuştur. Bu sayede, araştırmanın olabildiğince sağlıklı bir şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir.

Anket, 2012 yılı Temmuz ayı içerisinde, Adıyaman'ın adı geçen 15 mahallesinde, toplam 513 hanede hane halklarının Türkçe konuşamama ihtimali de göz önüne alınarak, Kürtçe bilen anketörlerden, bazen de evde bulunan diğer hane üyelerinden yardım alınarak gerçekleştirilmiştir.

Anket yapılan 513 hane halkının tamamı sorulara cevap vermiştir. Her bir anket 42 sorudan oluşmaktadır. 2 soru açık uçlu (41. ve 42. sorular) olmak üzere kalan 40 soru kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 16 istatistik programıyla tablo haline getirilmiş ve çözümlenmiştir.

Araştırmanın analizi ve sonuçlarına geçmeden önce Adıyaman ilinin demografik ve ekonomik görünümü hakkında kısa bir özet vermek uygun düşecektir.

2.5. Adıyaman'da Kentsel Yoksulluğun Genel Görünümü

Adıyaman'ın şehir nüfusu 1990-2000 yılları arasında sürekli bir artış göstermiştir. 1990 yılında 510.827 olan Adıyaman'ın toplam nüfusu 2000 yılında 623.811'e yükselmiştir. Bu yıllar arasında şehir (il ve ilçe merkezleri) nüfusunda %19,9'luk önemli sayılabilecek bir artış yaşanmıştır.

ADNKS sonuçlarına göre (TÜİK, 2011) Adıyaman'da 2010 yılında il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus 347.236 iken, 2011 yılında bu nüfus 356.595'e yükselmiştir. 2010 yılında kırsal kesimde 243.699 kişi yaşamaktayken, 2011 yılında bu sayı 6.363 kişi azalarak 237.336 kişiye düşmüştür. 2014 yılı verilerine göre ise (TÜİK, 2014) Adıyaman il ve ilçe merkezinde yaşayan nüfus 2010 yılına göre 35.519 kişi artarak 382.755 kişiye yükselmiş, kırsal kesimde yaşayan nüfus

ise 2010 yılına göre 28.619 kişi azalarak 215.080 kişiye düşmüştür. 2014 yılı itibarıyla Adıyaman'ın toplam nüfusu 597.835 olarak hesaplanmıştır.

Yoksulluk sorunu, nüfusun artmasıyla ilgili olduğu kadar belki ondan daha çok nüfusun demografik yapısıyla da ilgilidir. ADNKS verilerine göre (TÜİK 2011), Adıyaman'da 2011 yılında 6 yaş ve üzeri toplam nüfus 520.022 kişi olup, bunun 260.447'sini erkekler, 259.575'ini de kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen erkek sayısı 10.334, okuma yazma bilmeyen kadın sayısı, 39.672 kişidir. Okuma yazma bilmeyen kadın sayısı, okuma yazma bilmeyen erkek sayısının yaklaşık dört katıdır. Toplam nüfusun %10,4'ü okuma yazma bilmemektedir. Aynı veriler okuma yazma bilen grubun eğitim durumuyla ilgili daha çarpıcı bir ayrıntıyı ortaya koymaktadır. TÜİK (2011) verilerine göre, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 62.729 erkek, 66.693 kadın vardır. 6 yaş ve üzeri toplam kadın nüfusun %25,69'unu herhangi bir okul bitirmeyenler oluşturmaktadır. Bu oran erkeklerde %24,08'dir.

Nüfusunun bu özelliklerinin yanı sıra Adıyaman ili ekonomik bakımdan da kentsel yoksulluğu besleyen özellikler taşımaktadır. 2004 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 81 il ve 872 ilçe esas alınarak yapılan, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması isimli çalışmada ilçeler gelişmişlik endeksine göre 1'den 6'ya kadar sıralanmıştır (1-En gelişmiş; 6-En az gelişmiş). Araştırmaya göre sosyo-ekonomik gelişme ise; bir toplumun demografik yapısının, kırsal nüfus, doğum ve ölüm oranlarının, yatay ve dikey hareketliliğin, şehirleşme hızının, aile büyüklüğünün, istihdam, tarım, eğitim ve sağlık göstergelerinin, gelir dağılımının ekonomik gelişmeye paralel değişikliklere uğraması olarak tanımlanmaktadır.

Sıralamanın bölgeler itibarıyla değerlendirmesi yapılacak olursa, en gelişmiş ilçelerin Marmara bölgesinde bulunduğu, altıncı dereceden gelişmiş ilçelerin ise ağırlıklı olarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki ilçelerden oluştuğu

görülmektedir. DPT raporuna göre aynı bölge kalkınma ajansının (TRC1) faaliyet alanına giren illerden Gaziantep'e kıyasla Adıyaman merkez ve ilçeleri gelişmişlik düzeyi bakımından çok alt sıralarda yer almaktadır.

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) (2009-2010: 13) tarafından yapılan "İller Arası Rekabetçilik Endeksi" çalışmalarında Türkiye'deki 81 ilin rekabetçilik düzeyi belirlenmiştir. 2007-2008 çalışmasında Adıyaman Türkiye'nin en rekabetçi 63. ili olurken; 2008-2009 ve 2009-2010 çalışmalarında bir basamak gerileyerek 64. sırada yer almıştır. "İller Arası Rekabetçilik Endeksi" 2009-2010 çalışmasında ise Adıyaman'a göre komşu illerin rekabet edebilirlik potansiyeli daha yüksek olmuştur. Örneğin, Gaziantep'in genel endeks sırası 10 olurken, Malatya'nın genel endeks sırası 28, Diyarbakır'ın genel endeks sırası 32, Kahramanmaraş'ın genel endeks sırası 34 ve Şanlıurfa'nın genel endeks sırası 39 olarak gösterilmiştir. Verilerden de anlaşılacağı üzere Adıyaman kendisine komşu illerin çok gerisinde kalmaktadır. Bu durum, Adıyaman'ın komşu illerle kıyaslandığında daha az ulaşım ağına sahip oluşu ve gerek yerli gerekse yabancı yatırımların Adıyaman'a civar illerden daha az yapılıyor olmasıyla açıklanabilir.

İller arası rekabet edebilirliği oluşturan genel endeksin belirlenmesinde birtakım alt başlıklar kullanılmıştır. Bunları İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA) (2010-2013: 35); Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi; Erişilebilirlik; Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik; Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli olmak üzere dört alt endekse ayırmıştır. Gaziantep Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik endeksinde 6. sırada, Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli endeksinde 8. sırada yer alarak TRC1 Bölgesi'nde ön plana çıkmıştır.

Burada kısaca özetlemeye çalışılan istatistikî veriler Adıyaman ilinin kentsel yoksulluk bakımından ne derece sorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

3. BULGULAR

3.1. Hane Halklarının Demografik Özellikleri

Ankete katılan kişilerin demografik özelliklerine ait bulgulara bakıldığında zaman (Bakınız Tablo 4) yaş gruplarında yoğunlaşmanın %32,2 (165 kişi) ile 36-45 yaş grubunda olduğu görülmektedir. %15,0 oran ile 36-45 yaş grubuna 46-55 yaş grubunu da (77 kişi) eklersek bu durum örneklemin %47,2'sinin (242 kişi), yani yaklaşık yarısının orta yaş grubundan oluştuğu anlamına gelmektedir. Çalışmada hanenin geçiminden sorumlu olan kişilerle ve çoğunlukla hane reisleriyle görüşüldüğünden orta yaş grubunun ağırlıklı olması doğal görünmektedir. Bunun yanında grubun önemli bir bölümünü de %24,0 ile (123 kişi) 26-35 yaş grubu oluşturmaktadır. Araştırma grubunun en az görüşülenlerini %5,1'lik bir oranla (26 kişi) 15-25 yaş aralığındaki gençler oluşturmaktadır.

Tablo 4. Yaş Grubu Dağılımı

Yaş	Sayı	Yüzde
15-25	26	5,1
26-35	123	24,0
36-45	165	32,2
46-55	77	15,0
56-65	68	13,3
66 ve üzeri	54	10,5
Toplam	513	100,0

Ankete katılanların %42,3'ünü erkekler (217 kişi), %57,7'sini kadınlar (296 kişi) oluşturmaktadır. Genel olarak erkekler ailenin geçiminden sorumlu olmakla birlikte, birçok ailede hane sorumluluğunun kadında olduğu bilinmektedir. Hane reisinin kadın olduğu ve sorumluluğun kendilerinde olduğunu ifade eden 260 hane reisi kadına (%50,6) eş durumu sorusu yöneltildiğinde; 18 kişi eşinin hasta olduğunu, 6 kişi eşinin hapisanede olduğunu, 14 kişi boşanmış olduğunu, 60

kişi eşinin vefat etmiş olduğunu, 93 kişi eşinin çalışmadığını ve 69 kişi diğer bir neden bulunduğu ifade etmiştir. Kadınların eve bağlı bir yaşam sürmesinin ve işgücüne katılım oranlarının düşük olmasının yanında, erkeklerin mevsimlik işçi olarak başka şehirlerde bulunması, kadınlara ulaşmayı daha kolay hale getirmiş bu ise doğal olarak kadın hane reislerinin örneklem içindeki sayısını yükseltmiştir. Araştırma kapsamında görüşülenlerin %77,8'i evli, %3,1'i bekâr, %15,2'si dul, %3,9'u boşanmıştır. Resmi nikâhsız yaşıyor seçeneğini işaretleyen olmamıştır. Bunun yanında çok eşlilik gibi bir durumla da karşılaşmamıştır. Ankete katılan ve medeni durumuna boşanmış cevabı veren 20 yoksul hane reisine sorunun devamında boşanma sebebi sorulmuştur. Bunların %50'si (10 kişi) maddi sorunları, %35'i (7 kişi) anlaşmazlığı, %10'u (2 kişi) şiddete maruz kalmayı, %5'i (1 kişi) ise diğer bir seçeneği boşanma sebebi olarak belirtmiştir.

Tablo 5 ankete katılanların eğitim seviyeleri ile ilgili bilgileri sunmaktadır. Ankete katılanların ağırlıklı olarak (%45) okuryazar olmadığı görülmektedir. Okuryazarlık oranı sadece %6'dır (31 kişi). Okuryazar olmayanlar, okuryazar olup herhangi bir okula gitmeyenler ve ilkökul mezunlarının toplamı %89 (457 kişi) gibi büyük bir oranı ifade etmektedir. 513 kişiden sadece 2'si lisans ve 2'si de lisansüstü öğrenim görmüştür.

Tablo 5. Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Okuryazar değilim	231	45,0
Okuryazarım	31	6,0
İlkökul mezunuyum	195	38,0
Ortaokul mezunuyum	35	6,8
Lise mezunuyum	17	3,3
Üniversite mezunuyum	2	0,4
Diğer	2	0,4
Toplam	513	100,0

Hane reisinin bakmak zorunda olduğu hane halkı sayılarına bakıldığında %62,5'inin dört ve üzeri nüfusa sahip aileler olduğu görülmektedir. Altı ve üzeri nüfusa sahip hane halkı sayısının oranı %25,5'dir (513 kişide 131 kişi). Zaten yoksul durumda olan bu ailelerin kalabalık nüfuslu olması yoksulluklarını daha da derinleştirmektedir. Bu nedenle toplumun aile planlaması, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi, aşırı doğurganlığın önlenmesi konularında bilgilendirilmesi etkili bir aile planlamasına katkı sağlayacağı gibi hane halkı sayısının fazla oluşundan kaynaklanan yoksulluğa düşme olasılığını da düşürecektir.

Meslekleri gösteren Tablo 6'ya göre ankete katılanların %51,3'ünü ev hanımları oluşturmaktadır. Erkeklerin çoğunluğu herhangi bir özel eğitim gerektirmeyen işlerde çalışmaktadır. Gündelikçilerin oranı %8,2'dir. Bu işlerin büyük çoğunluğunu el arabacılık, seyyar satıcılık, hurdacılık, hamallık, inşaat işleri gibi enformel işler oluşturmaktadır. Anketin uygulanması esnasında gözlemlerden ve oluşan sohbet ortamlarından anlaşıldığı kadarıyla sabit bir işi olmayan ya da sürekli iş değiştirenler, bu durumu ifade etmekten kaçındıkları için kendilerini "serbest meslek çalışanı" olarak tanımlamaktadırlar. Bu kesimin oranı ise %8,8'dir. Görüşmeler sırasında hane reisi olan öğrencilere ve emeklilere de rastlanmıştır. Bunların %1,4'ünü (7 kişi) öğrenciler oluştururken, %1,0'ını da (5 kişi) emekliler oluşturmaktadır.

Çalışmayanların oranı %10,9 olmuştur. Niçin çalışmadıklarının sorulması üzerine ise alınan en yaygın cevap, yaşlılık ve sağlık sorunları olmuştur. Emekli olanları ve çiftçileri hariç tutarsak diğer meslek mensuplarının iş güvencesi düşüktür.

Tablo 6. Ankete Katılanların Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek	Sayı	Yüzde
Gündelikçi	42	8,2
Ev hanımı	263	51,3
Serbest meslek	45	8,8
Öğrenci	7	1,4
Emekli	5	1,0
İşçi	53	10,3
Çiftçi	4	0,8
Çalışmıyor	56	10,9
Diğer	38	7,4
Toplam	513	100,0

Hane reisinin düzenli bir işinin ve gelirin olmaması tek başına belirleyici olmamakla beraber yoksulluğun önemli bir nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Yeterli bir gelirin olmadığı, güvencesiz işlerden olan inşaat, hurdacılık, boyacılık, seyyar satıcılık vb. işlerin varlığının çok olması ise yoksulluğu kronikleştirmektedir.

3.2. Hane Halklarının Ekonomik Özellikleri

Sabit ve yeterli bir gelirin varlığı hanelerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri açısından önemlidir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılanların gelir durumuna göre dağılımını gösteren Tablo 7'ye bakıldığında ankete katılanların %42,9'unun, 247 TL ve aşağısında bir gelir elde ettiği görülmektedir. 248-493 TL arasında geliri olanların oranı ise %33,9'dur. 988-1234 TL geliri olan hane halklarının oranı %0,4 olurken; 1235-1480 TL arasında gelire sahip hane halkı oranı ise %0,4 olmuştur. Tablodan hareketle görüşülen hanelerde 740 TL (Resmi rakamlara göre 2012 yılı net asgari ücret sınırı) ve altında bir gelire sahip olanların oranı %95,7 gibi büyük bir oranı ifade etmektedir.

Tablo 7. Ankete Katılanların Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir Dilimleri	Sayı	Yüzde
247 TL ve aşağısı	220	42,9
248-493 TL	174	33,9
494-740 TL	97	18,9
741-987 TL	18	3,5
988-1234 TL	2	0,4
1235-1480 TL	2	0,4
Toplam	513	100,0

Anket sorularına paralel olarak derinlemesine yapılan görüşmelerde birçok ailenin 65 Yaş Aylığı, Bakıcı, Engelli, Malullük ya da Dul Aylığı ile geçinme mücadelesi verdiği bilgisine ulaşılmıştır.

Aylık gelirin geçimi sağlamaya yeterliliğini ölçmeye çalıştığımız soruya verilen yanıtları gösteren Tablo 8'e bakıldığı zaman gelirin “kesinlikle yettiğini” ifade edenlerin oranı sadece %1,4'tür. Elde ettiği gelirden kısmen daha az hoşnut olarak “yetiyor” diyenlerin oranı %1,6 iken; gelirin “yeterli ile yeterli değil” arasındaki eşiği olarak nitelendirebileceğimiz 'normal' diyenlerin oranı ise %7,2'dir.

Tablo 8. Aylık Gelirin Geçimi Sağlamaya Yeterliliği

Gelirin Yeterliliği	Sayı	Yüzde
Kesinlikle yetiyor	7	1,4
Yetiyor	8	1,6
Normal	37	7,2
Yetmiyor	196	38,2
Kesinlikle yetmiyor	265	51,7
Toplam	513	100,0

Araştırmaya katılanların %38,2'i elde ettiği geliri “yetersiz” olarak değerlendirmektedir. Her iki kişiden biri ise (%51,7) gelirin “kesinlikle yetmediğini” belirtmiştir. Elde edilen bu gelirin aile fertlerini geçindirmeye

yetmeyeceği tabloda görüldüğü üzere açıktır. Hane halkının elde ettiği gelirden ve alınan cevaplardan yola çıkarak, ankete katılan 461 (%89,9'unun) hane reisinin mutlak yoksulluk sınırında olduğu söylenebilir. Diğerlerinin görece olarak bu sınırı aştığı söylenebilir de ekonomik açıdan yetersiz olduğu açıktır.

Yoksul hane reislerinin karşılamakta güçlük çektiği en önemli ihtiyaçların neler olduğu sorulmuştur. Birçok aile farklı ihtiyaçları olduğunu dile getirmiştir. İhtiyaçların en öncelikli olanı %56,3 ile beslenme olurken, ikinci sırada %11,1'lik bir oranla yakacak gelmektedir. Yakacak ihtiyacının daha yüksek oranda çıkmamasının nedeni, birçok yoksul ailenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan kömür yardımından faydalanıyor olması görülebilir. Güçlük çekilen ihtiyaçlar listesinde giyim %7,0, kira %6,8'dir. İhtiyaçlar listesinde kiranın düşük çıkmasının nedeni ise, ankete katılanların büyük çoğunluğunun derme-çatma da olsa bir ev sahibi olması ya da bir tanıdığının evinde kira ödemeksizin oturuyor olmasıdır.

Ödemekte güçlük çektiği ihtiyacının düğün, cenaze vb. tören giderleri olduğunu dile getirenlerin oranı %4,3 olurken, eşya taksiti olduğunu dile getirenlerin oranı %6,8 olmuştur. Bunların dışında elektrik, su faturaları gibi diğer harcamaları ödemekte zorlandığını söyleyenlerin oranı da %7,6'dır. Bunun yanında nakit ihtiyacı olduğunu ifade edenler ve tedavi giderlerini karşılamakta zorlananlar da bulunmaktadır.

Araştırma grubunun önemli bir bölümü müstakil bir evde oturmaktadır. Ancak bu yapılar incelendiğinde, büyük çoğunluğunun fiziki olarak yetersiz olduğu, görünüm itibarıyla de yaşamaya pek elverişli olmadığı görülmektedir. Oturulan konutun %65,3'ü müstakil beton evden, %33,7'si müstakil toprak evden oluşmaktadır. Apartman dairesinde oturanların oranı ise %1'dir. Adıyaman'da kentleşme yapısına bakıldığında hazine arazisi veya şahıs arazisi üzerine inşa edilen kaçak yapılara, diğer bir adıyla gecekondu'lara rastlanılmamaktadır.

Ankete katılanların %95,3'ünün konutunda elektrik bağlantısı bulunurken, elektrik bağlantısı bulunmayan konut oranı %4,7'dir. Su şebekesi bulunan konut oranı %94,7, su şebekesi bulunmayan konut oranı da %5,3'tür. Elektrik bağlantısı ve su şebekesi olmayan konut sayısı az olsa da insan onuruna yaraşır bir yaşam için bunların sifıra indirilmesi gerekmektedir.

3.3. Sosyal Yardım Kuruluşlarıyla İlişkiler

Türkiye'de pek çok kamu kurum ve kuruluşu ile sivil toplum örgütü yoksullukla mücadelede faaliyet göstermekte ve bu birimlere duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Zira bu kurum ve kuruluşlarca yapılan sosyal yardımlar yoksullar için can simidi olmaktadır.

Sosyal yardımların mükerrer yapılmaması ve muhtaçlığın tespit edilmesi amacıyla oluşturulan Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'yle (SOYBİS) bu alanda önemli bir ilerleme sağlanmıştır. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi sosyal yardım başvurusu yapan vatandaşların muhtaçlıklarını ve kişisel verilerini merkezi veri tabanlarından temin/tespit etme ve mükerrer yardımların önlenmesine yönelik olarak kurumlar arası (online) veri paylaşımını sağlama amacıyla hayata geçirilmiş bir E-Devlet uygulamasıdır. Bu sistem sayesinde örneğin başvuru yapanların nüfus bilgileri, İş-Kur kayıt bilgileri, başka bir yerden aylık alıp almadıkları, sosyal güvenlik bilgileri, üzerine kayıtlı menkul ve gayri menkulün varlığı vb. birçok konu tek bir merkezden online olarak sorgulanmaktadır.

Çalışma kapsamında hane reislerine hangi kurum ya da kuruluştan ne tür bir yardım aldığı veya almakta olduğu sorulmuştur. Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan 473 hanenin yardım aldığı tespit edilmiştir. Özellikle sosyal güvencesi Genel Sağlık Sigortası kapsamında olan (ankete katılanların %89,9'u anket yapıldığı tarihte yeşil kart uygulamasından yararlandığını ifade etmişlerdir) ve sosyal yardım başvurusunda bulunan yoksul hane halklarına vakıf

tarafından yakacak yardımı yapılmaktadır. Yakacak yardımı alan hane sayısı 237 (%50,1) iken, gıda yardımı alan hane sayısı 191'dir (%40,4). Vakıf tarafından 45 aileye de (%9,5) nakit yardımı yapılmıştır.

Tablo 9. Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	191	40,4
Yakacak	237	50,1
Nakit	45	9,5
Toplam	473	100,0

Çalışma kapsamında görüşülen hanelerin 111'i Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM) tarafından yapılan yardımlardan faydalandığını ifade etmiştir. Yardımların dağılımı incelendiğinde, en sık yapılan yardımın %57,6 ile gıda yardımı olduğu görülmektedir. Giyim yardımı alanların oranı %30,7, yakacak yardımı alanların oranı ise %9,0 olmuştur. TOGEM tarafından yapılan yardımlar diğerlerine benzer şekilde özellikle gıda, giyim ve yakacak gibi temel yardımlarından oluşmaktadır. Bir aileye (%0,9) mobilya yardımı, bir aileye (%0,9) nakit yardım ve bir aileye de (%0,9) diğer bir yardım yapılmıştır.

Tablo 10. Adıyaman Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM) Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	64	57,6
Giyim	34	30,7
Yakacak	10	9,0
Mobilya	1	0,9
Nakit	1	0,9
Diğer	1	0,9
Toplam	111	100,0

Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi, belediye gibi ya da bir sivil toplum kuruluşu gibi doğrudan yardım yapmamaktadır. Çalışma kapsamında özellikle Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nden gıda yardımı aldığını ifade eden 4, sağlık yardımı aldığını ifade eden 4 ve nakit yardımı aldığını ifade eden 1 olmak üzere toplam dokuz yoksul hane yardım almıştır.

Tablo 11. Adıyaman Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	4	44,4
Sağlık	4	44,4
Nakit	1	11,2
Toplam	9	100,0

Anketin uygulanması esnasında Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü tarafından gıda kolisi yardımı yapıldığı görülmüştür. Araştırma kapsamındaki ailelerden 59'u periyodik olarak yapılan bu yardımdan yararlandığını ifade etmiştir.

Çalışmanın önemli bir ayağını da sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırma grubu içerisindeki hanelerin 141'i bu kuruluşlardan yardım almıştır. Bu yardımların büyük bir bölümünü (%78,1) gıda yardımları oluştururken, giyim yardımları %19,1 ile ikinci en sık yapılan yardım türünü oluşturmaktadır. Bunun yanında 1 aileye (%0,7) yakacak yardımı, 1 aileye (%0,7) kırtasiye yardımı, 1 aileye (%0,7) dayanıklı ev aletleri yardımı, 1 aileye de (%0,7) nakit yardımı yapılmıştır. Sivil toplum kuruluşları da kamu kurumları gibi yoksullar için daha acil ve zorunlu olan yardımları (gıda, yakacak, nakit vb.) yapmaktadır.

Tablo 12. Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Yapılan Yardımların Dağılımı

Yardım Türü	Sayı	Yüzde
Gıda	110	78,1
Giyim	27	19,1
Yakacak	1	0,7
Kırtasiye	1	0,7
Dayanıklı Ev Aletleri	1	0,7
Nakit	1	0,7
Toplam	141	100,0

3.4. Sosyal Yardımlarla İlgili Genel Görüşler

Ankete katılanların %0,4'ü (513 kişinin 2'si) kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan yardımları fazlasıyla yeterli bulurken, bu yardımları yeterli bulanların oranı %3,1 (16 kişi) olmuştur. Yapılan yardımları normal olduğunu ifade edenlerin oranı ise %6,6'dır. Yapılan sosyal yardımların yetmediğini ifadenler büyük bir oranı temsil etmektedir. Ankete katılan 513 kişiden 228'i (%44,4) yapılan yardımlara yetmiyor derken; 233'ü de (%45,4) hiç yetmiyor demiştir.

Tablo 13. Yapılan Yardımların Yeterliliği

Yeterlilik Derecesi	Sayı	Yüzde
Fazlasıyla Yetiyor	2	0,4
Yetiyor	16	3,1
Normal	34	6,6
Yetmiyor	228	44,4
Hiç Yetmiyor	233	45,4
Toplam	513	100,0

Sosyal yardımlar yoksullar açısından geleceği teminat altına alamasa da, günü kurtarmak için gereklidir. Fakat bu yardımların düzensiz oluşu, yeterli olmayışı yoksulları zora sokarken, ankete katılan bazı vatandaşların belirttiği gibi dağıtım

sırasında insan onuruna uygun bir şekilde muamele edilmemesi de bu kesimi incitmektedir.

Bunlarla birlikte sürekli yapılan yardımların tembел birey yetiştirdiği algısı da toplumda genel bir kanı olarak yer almaktadır. Ankete katılanlara, yapılan sosyal yardımların bireylerde tembelliğe neden olup olmadığı sorulmuştur (Bakınız tablo 14). Ankete katılanların % 76,4'ü "hayır" yanıtını vermiştir. Bu gruptaki insanlar yardımların devam etmesini istemekte çünkü mevcut durumda bu yardımlara mahkum olduklarını belirtmektedirler. Hayır dedikten hemen sonra aslında düzenli bir gelirlerinin olması ve bir iş sahibi olunması durumlarında bu yardımları kabul etmeyeceklerini de eklemektedirler. "Evet" cevabını verenlerin oranı % 10,7'dir. Yapılan yardımların kısmen tembelliğe neden olacağını ifade edenlerin oranı % 10,3, fikri olmayanların oranı ise % 2,5'tir.

Tablo 14. Yapılan Yardımların Tembел Birey Yetiştirme Algısı

Algı	Sayı	Yüzde
Hayır	392	76,4
Evet	55	10,7
Kısmen	53	10,3
Fikrim yok	13	2,5
Toplam	513	100,0

3.5. Yoksulluk Sorununun Çözümü Hakkında Görüşler

Yoksulluk sorunuyla ilgilenen çeşitli kurum ve kuruluşlar vardır. Bunların başarısının veya başarısızlığının yoksulların gözüyle değerlendirilmesi amacıyla yoksullara yöneltilen "Sizce yoksulluk sorununun çözümünde hangisi ya da hangileri daha başarılı olabilir" sorusuna ankete katılanların %40,9'u kamu kurumları ve STK İşbirliği'ni çözüm yolu olarak görmüştür. İşbirliği yapılması suretiyle kamu örgütlerinin eksiğini STK, STK'nın eksiğini de kamu örgütleri tamamlamak suretiyle geliştirilecek ortak çalışmaya vurgu yapılmıştır.

Yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının tek başına başarılı olması pek mümkün görünmemektedir. Çünkü ankete katılanlardan %33,9'u yoksulluk sorununun çözümünde kamu kurumlarını referans gösterirken, sadece %3,9'u sivil toplum kuruluşlarını referans göstermiştir. Yoksullukla mücadelede hangi organizasyonun daha başarılı olacağı konusunda fikri olmayanların oranı ise %21,2'dir.

Tablo 15. Çözüm İçin Referans Kurumlar

Çözüm İçin Referans	Sayı	Yüzde
Kamu Kurumları	174	33,9
Sivil Toplum Kuruluşları	20	3,9
Kamu Kurumları ve STK İşbirliği	210	40,9
Fikrim Yok	109	21,2
Toplam	513	100,0

4. TARTIŞMA

Adıyaman il merkezindeki on beş mahallede 217'si erkek, 296'sı kadın toplam 513 kişi ile görüşülerek yapılan anketten elde edilen sonuçlar Adıyaman geneli için bazı çıkarımlarda bulunma imkânı vermektedir. Sorulara verilen cevaplar yoksulluğun, sadece basit bir ekonomik problem olmadığını, sosyal ve kültürel sorunları da içinde barındırdığını ortaya koymaktadır. Yoksulluğun sonuçları, devamında yeni yoksullukları ortaya çıkaran nedenlere dönüşmekte, yoksulluk planlı bir politika ile ele alınıp çözülmediği sürece bu sorun kısır bir döngü halini almaktadır.

Örnekleme üzerinde yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Araştırmanın belki de en beklenen sonuçlarından birisi yoksul diye tanımladığımız hane halklarının eğitim seviyelerinin düşüklüğüdür. Hem okuryazar olmayanlar hem de okuryazar olanlar ve ilkököl mezunlarının

toplamı büyük bir oranı ifade etmektedir. Bu sonuçlar yoksullukla eğitim seviyesi arasındaki yakın bir ilişkiyi göstermektedir. Anne ve babaların okuyamaması birçok hanede miras olarak çocuklara yansımakta ve bu durum kısır döngü haline gelmektedir. Bu kısır döngü kırılmadığı sürece yoksulluk da miras gibi gelecek nesillere aktarılmaktadır.

- Bölgede kadın işsizliğinin çok yüksek boyutlarda olmasından dolayı ankete katılanların çoğunu evde duran kadınlar oluşturmaktadır. Kadınlar, çalışma imkânı bulamadıklarından, hem ekonomik ve sosyal açıdan bağımlı hale gelmekte hem de evin tüm yükünü çekmektedir. Bu durum araştırma yapılan bölgenin toplum ve aile yapısından dolayı dezavantajlı pozisyonda büyüyen kız çocuklarının evlendikten sonra da sorunlarının katlanarak devam ettiğini göstermektedir. Bir bakıma yoksulluğun asıl meşakkatini, eve bağlı yaşayan, üretme imkânı kısıtlı olan, ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınlar üstlenmektedir.
- Yoksulluk aile içindeki ilişkilere de olumsuz yansımaktadır. Boşanma oranları göreceli olarak çok düşük olmasına rağmen, yoksulluğa bağlı maddi geçimsizlik boşanmanın en önemli nedeni olarak ortaya çıkmaktadır.
- Hane reisinin bakmakla yükümlü olduğu fertlerin kalabalık nüfuslu aileler olması, yoksul hanelerin geçinme şartlarını daha da zorlaştırmaktadır. Örnekleme giren ailelerin yarısından fazlası kalabalık nüfuslu hanelerden oluşmaktadır. Bu durum başta beslenme, barınma ve eğitim olmak üzere ciddi sorunları beraberinde getirmektedir.
- Görüşülen hanelerin çok büyük bir kısmı çok yetersiz denebilecek öz kaynaklara sahiptir (Çoğunluk 740 TL ve altında bir gelire sahiptir). Bu sonuç yoksul ailelerin büyük bir çoğunluğunun yeterli bir gelire sahip olmadığını ve çok zor koşullarda geçimlerini sürdürmeye çalıştığını göstermektedir.

Araştırma grubunun önemli bir bölümü müstakil evde oturmaktadır. Ancak bu yapıların büyük çoğunluğunun fiziki olarak yetersiz olduğu, görünüm itibarıyla de yaşamaya pek de elverişli olmadığı görülmüştür.

- Aynı mahallede yaşayan bireyler arasında ekonomik seviyesinin birbirine çok yakın olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla ankete cevap verenlerin büyük bir kısmı komşularından/akrabalarından yardım almadığını belirtmiştir. Bu yüzden aileler, akrabalar dışından gelecek yardımlarla geçinmek durumunda oldukları görülmektedir. Bu yardımlar da genellikle kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinden gelmektedir.
- Yoksullukla mücadelenin en önemli aktörleri, doğal olarak kamu kuruluşları olarak ortaya çıkmaktadır. Yardımların büyük bir kısmı gıda yardımı olarak yapılmaktadır. Ayrıca yakacak yardımı, giyim, ev eşyası (mobilya, dayanıklı tüketim malzemeleri vs.) ve nakit yardımı da yapılmaktadır. Bunun yanında bölgede yer alan birçok sivil toplum kuruluşu da aktif olarak yoksullukla mücadele etmektedir. Bu bağlamda STK'lar başta gıda yardımı olma üzere, giyim yardımı, ev eşyası, kırtasiye gibi yardımları ailelere ulaştırmaktadırlar.
- Araştırma göstermiştir ki yoksulluk, temel olarak, yerel yönetim kuruluşlarını da içeren kamu kuruluşlarının sorumluluğundadır. Ankete katılanlara yoksulluk sorununun çözümünde hangi organizasyonun daha başarılı olabileceği sorusuna verilen cevapların büyük çoğunluğu "kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında tesis edilecek işbirliğini" referans olarak göstermiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Adıyaman ilinde 513 hane halkı reisiyle yapılan görüşmeler, yoksulluğun büyük şehirlerin varoş diye tabir edilen bölgelerinin dışında kalan yerlerde de en yoğun şekilde yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar devam etmekle birlikte yoksulluğun aynı ailelerde nesiller boyu bir kısır döngü haline gelmesinin önüne tamamen geçilememektedir. Araştırmanın başlangıcında belirtilen amacında da ifade edildiği gibi yoksulluğun ortadan kalkmasında kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının etkin işbirliğine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Çünkü merkezi yönetim ve onun taşra teşkilatı yoksullukla mücadelede tek başına yeterli olamamaktadır. Gönüllülük esasına dayanan ve başta yoksulluk olmak üzere birçok toplumsal soruna duyarlılık gösteren ve çözüme dönük önemli katkı sağlayan STK'lara olan ihtiyaç günümüzde daha fazla hissedilmektedir.

Birçok sorunun kaynağı olan eğitimsizlik, yoksulluk sorununun da sebepleri arasında büyük bir yer edinmektedir. Bu amaçla eğitimin seviyesinin yükseltilmesine yönelik politikalar çeşitlendirilmeli, özellikle mesleki eğitime önem verilmelidir. Çünkü mesleki eğitim yoksulların geleceğe dönük uzun soluklu bir sigortası olacaktır.

Özellikle kız çocuklarının eğitimine ağırlık verilmelidir. Son yıllarda kız çocuklarının okullaşma oranının artırılmasına yönelik çabalar, ileride bu kişilerin aile kurmada ve yürütmede daha bilinçli olmasına fayda sağlayacaktır. Eğitimli, meslek ve iş sahibi olan kadınlar, ekonomik olarak aileye katkıda bulunmakla beraber çocukların eğitiminden sosyal ve kültürel hayatta söz sahibi olmaya kadar birçok alanda aktif hale gelecektir. Bu durum araştırma bulgularının da gösterdiği gibi, maddi nedenlerinin yanında sosyal ve kültürel nedenleri de olan yoksulluğun çözümünde çok önemli katkılar sağlayacaktır.

Adıyaman'ın sosyal yaşam olanakları geliştirilmelidir. Özellikle gençlik merkezi, kadın yaşam merkezi, yaşlılar için çeşitli sosyal tesisler vb. bir takım alternatif projeler hayata geçirilmelidir. Çünkü yoksulluk, sosyal ve kültürel yoksunlukla doğrusal bir ilişki içinde görünmektedir. Kent insanının sosyal hayata katılımı, kente uyum sağlamasını kolaylaştıracak ve de sorunların üstesinden gelme bilincini geliştirecektir.

Sosyal yardımlar mevcut şartlar altında devam etmelidir. Sosyal yardım başvuruları objektif şartları taşıyanlar için kolay başvuru yapılabilir şekilde olmalıdır. Aynı şekilde başvurular en kısa sürede değerlendirilmeli ve ihtiyaç sahiplerine cevap verilmelidir. Sunulan bir hizmetin niteliği hedef kitleye ne ölçüde ulaşmış olup olmadığı ile ölçülmektedir. Bu anlamda sosyal yardımların hazırlanmasından sevkiyata ve teslimine kadar olan sürecin denetimi sıkı bir şekilde yapılmalıdır. Ancak yoksulları istihdam etmek suretiyle yardıma ihtiyaç duymadan kendi ayakları üzerine durabileceği projelere daha çok önem verilmelidir. Bu bağlamda sosyal yardım alanında güçlü bir hizmet birimi olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarının önemli bir bölümü istihdama yönelik olmalıdır.

Son yıllarda artan STK'lar ve bunların halk nezdinde edindiği itibar, bu organizasyonlarında yoksulluk sorunun çözümünde yapabileceği çok faaliyetin olduğunu göstermektedir. Özellikle batı ülkelerinde ve uluslararası kuruluşlar açısından bakıldığı zaman kâr amacı gütmeyen bu tarz kuruluşların daha etkili olduğu görülmektedir. İşte bu noktada Adıyaman kent yoksulları ile yaptığımız alan araştırması kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım faaliyetlerini değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Kamu kurumları arasında sosyal yardım veri paylaşımı amacına dönük olarak çevrimiçi kullanılan Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS)'in, gerekli önlemlerin vakit kaybetmeden alınarak sivil toplum kuruluşlarıyla da paylaşması faydalı

olacaktır. Bu sayede bir kişinin hem kamu kurumlarından hem de sivil toplum kuruluşlarından birden fazla yardım alması suretiyle sosyal yardımları istismar etmesi engellenir hem de hiçbir sosyal yardım alamayan vatandaşlar daha kolay tespit edilir.

KAYNAKÇA

- Adıyaman İl Merkezi Mahalle Nüfus Dağılımı (2011). Adıyaman İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Nüfus Verileri.
- Aytaç, Ö. ve Akdemir, İ. O. (2003). "Türkiye'de Yeni Kentli Yoksulluk Sorunu", Yoksulluk Sempozyumu, (Ed). Ahmet Emre Bilgili ve İbrahim Altan İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, Cilt II, Temmuz, 50-77.
- Bolayır, S. (2007). *Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk "(Sivas İli Örneği)"*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- DİE. (2003). *2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçları*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Dumanlı, R. (1996). Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Dünya Bankası. (2005-2009). Türkiye ulusal yoksulluk verileri. 23.05.2012 tarihinde <http://data.worldbank.org/country/turkey> veritabanından alınmıştır.
- Dünya Bankası. (2002-2008). Türkiye'de ulusal gelirin yüzde yirmilik gruplar arasında paylaşımı. 10.10.2012 tarihinde <http://data.worldbank.org/topic/poverty> veritabanından alınmıştır.
- Erdem, T. (2003). *Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma 'Ankara Kent Yoksulları'*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Erdoğan, G. (1996). *Türkiye'de Bölge Ayırımında Yoksulluk Sınırı Üzerine Bir Çalışma*. DİE uzmanlık tezi, Ankara.
- Erdoğan, N. (1991). *Sosyolojik açıdan kent işsizliği ve anomi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Erdoğan, N. (Ed). (2011). *Yoksulluk halleri Türkiye'de kent yoksulluğunun toplumsal görünüşleri*. (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erkan, G. H. (2009). "Kentsel Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sosyal Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: İzmir Örneği", *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kent Sempozyumu*, 08-10 Ocak, İzmir: 421-432.
- FAO. (2010). *The state of food insecurity in the world*. Rome: Print of Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Görmez, K. (1997). *Kent ve siyaset*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gümüş, D. (2005). *Kentsel Yoksulluk ve Kentleşme Sürecinde İki Örnek: Karanfilköy ve Derbent Mahalleleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İKA. (2010-2013). TRC1 Bölge Planı (Gaziantep-Adıyaman- Kilis). 27.02.2015 tarihinde <http://www.ika.org.tr/upload/yazilar/Bolge-Plani-674210.pdf> veritabanından alınmıştır.
- Keleş, R. (2006). *Kentleşme politikası*. (9. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kuştepelı, Y. ve Halaç, U. (2004). "Türkiye'de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi." *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 4: 143-160.
- Peker, M. ve Önen, E. ve Balkız, B. (1998). *Göç kentleşme sorunları ve yerel siyaset*. Ankara: Saray Kitabevi.

- Shrestha, B. K. (2011). "Katmandu Vadisindeki Kent Yoksulları İçin Daha Güvenli ve Ekonomik Konutlandırma: Yoksullukla Mücadelede Bir Strateji", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 13-15 Ekim, 2010, İstanbul: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayınları, Cilt I, Mayıs, 579-590.
- Sipahi, E. B. (2005). *Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Suğur, N. (1998). "Türkiye'de Sosyal ve Ekonomik Değişmeler", Dünyanın ve Türkiye'nin Yakın Tarihi. (Ed). İhsan Güneş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 27.05.2012 tarihinde <https://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1269/unite09.pdf> veritabanından alınmıştır.
- Şahin, Y. (2013). *Kentleşme politikası*. (3. Baskı). Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Tatlidil, E. (1989). *Kentleşme ve gecekondular*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Torlak, S. E. ve Yavuzçehre, P. S. (2008). "Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme." *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı 2: 23-44.
- Topçuoğlu, A. ve Alptekin, D. ve Aksan. G. (2014). *Yoksulluk ve kadın*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- TÜİK. (2011). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK. (2013). Gelir ve yaşam koşulları araştırması. 15.05.2015 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16083> veritabanından alınmıştır.
- TÜİK. (2014). Adrese dayalı nüfus kayıt istatistikleri. 29.07.2015 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18616> veritabanından alınmıştır.

UN-Habitat. (2003). *The challenge of slums "global report on human settlements"*. Nairobi: Print of United Nations Human Settlements Programme .

URAK. (2009-2010).*İllerarası rekabetçilik endeksi*. İstanbul: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği Yayınları.

Yılmaz, N. ve Bulut, Yücel. (2009). *Kent yoksulluğu ve gecekondu*. İstanbul: Beta Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Poverty is not only the problem of Turkey or underdeveloped countries, but also the problem of whole world. However, the severity and poverty rates experienced in different countries are not similar. In reducing poverty and providing a better life to the poor, various responsibilities and duties are assumed to be carried out by public and non-profit organizations.

According to the data of United Nations Food and Agriculture Organization (FAO, 2010:10), 925 million people (13.2% of world population) all around the world are faced with undernourishment. Especially the children are the most apparent victims of undernourishment. According to the Food and Agriculture Organization, there are three possible reasons for this issue: *The first* is the agriculture for the poor people was neglected by both governments and international organizations; *the second* is current economic crises; and *the third* is the difficulties of reaching foods because of increase in food prices.

The socio-economic changes started in 1950s caused migration of populations from rural areas to city centers in Turkey. Urbanization emerged as result of the increasing urban population and industrialization has led to a great number of problems. One of these problems is “urban poverty”. The urban poor include people working in heavy industry with daily or low wages, and residing in areas close to the city center.

There are three main actors in fighting against poverty in Turkey: The central government (organizations), local governments (municipalities) and non-profit organizations. Along with the economic development, poverty rate has been slightly decreased in the last decade but still is at a level where it has potential to create difficulties for social peace in Turkey. Urban poverty is considered one of the main issues in metropolitan cities and has been researched by many academicians; however, there is not much study about urban poverty in under developed cities.

Method

The main purpose of this study is to discuss the efficiency of social assistances provided by public and non-profit organizations in fight against urban poverty. This study aims to provide information about how urban poverty takes place in cities other than metropolitan ones. In this regard, the city of Adıyaman, one of the under-developed cities, was chosen to be analyzed for this study. The study discusses the reasons of urban poverty and the actions need to be taken to eliminate these reasons.

The basic question that the study aims to address is to what extent public and non-profit organizations provides contributions to the solution of poverty problem. In this sense, the basic assumption of the study is to create a model

which provides faster and more efficient assistance to the poor by means of the cooperation between public and non-profit organizations.

The study consists of five sections, one of which is the main body of the study that is based on a field survey-research conducted in the city of Adiyaman. The survey includes 513 heads of households and was completed in June 2012. The SPSS 16 software program was used to provide and analyze descriptive statistics based on survey data. The section includes table with statistics about some important attributes of urban poverty problems such as economic and educational level of households, unemployment issues, gender and family issues, ways and types of public and nonprofit assistances.

Findings

The face to face survey with the 513 heads of households in the center town of Adiyaman reveals the data. The analysis of data shows that there are some main causes for urban poverty such as low level of education, high unemployment rates, workers without a technical and professional knowledge to have a permanent job, lack of social and cultural activities, jobless an non-educated women, extended family issues.

The analysis proved that public institutions are the main responsible actors to address the problems of urban poverty. However, particularly last years, non-profit organizations at national and international levels have become important to deal with this problem. The survey participants acknowledged both parties' benefits and suggest that the partnership between public and non-profit organizations is necessary, not only in the short-term but also in the long-term, for permanent solutions of the problems.

Conclusion and Recommendations

The problem of poverty is both a global and national problem. The problems come from and shape the social, economic, political, and cultural aspects of the country. In Turkey, a significant proportion of population lives poor in quality in city centers. Therefore, these people lead a life in reduced circumstances, suffering from the lack of basic public services such as moderate quality education and water supply.

The study recommends some steps to be taken in fight against poverty in Adıyaman. The major issue seems lack of proper education which causes unemployment. The people do not have vocational or any sort of technical skills so that they could be able to find a decent and permanent job. Increasing quality of proper (i.e. vocational) education and specially educating girls will help to solve future family issues. The public should allocate some of its sources to create jobs for poor people, instead of providing just foods and money in the form of aid in kind. Non-profit organizations should be taken into account to identify people in need and their conditions. This would help to reach the right people at right time with right means (assistances). Public organizations at center and local level should stay major responsible organizations, however; cooperation should be established between public and non-profit organizations to reach and help more people and save more resources.